

ANALIZA KOMPONENATA PROMJENA U PROCESU UČENJA JEDNOSTAVNIH VERBALNIH NALOGA PRIMJENOM MODIFIKACIJE PONAŠANJA U RADU S DJETETOM S TEŠKOM MENTALNOM RETARDACIJOM

Jasmina Frey

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni članak

UDK: 376.4

Prispjelo: 20. 04. 1986.

SAŽETAK

Program za usvajanje vještine izvršavanja jednostavnih naloga metodom modifikacije ponašanja primijenjen je u radu s desetogodišnjim teško mentalno retardiranim ispitanikom. Program se provodio u toku 39 seansi u koje je vrijeme ispitanik usvojio sedam verbalnih naloga koji se odnose na izvršavanje jednostavnih radnji. Primjenom modela i algoritma INDIFF (Momirović i Karaman, 1982) komponentnom analizom promjena stanja nekog objekta opisanog nad skupinom kvantitativnih varijabli registriranih kroz niz vremenskih točaka dobili smo uvid u strukturu komponentnih promjena, kao i jednostavan prikaz relacija između vremenskih točaka. Identificirane su četiri značajne komponente, koje su prikazane i u obliku trajektorija. Te komponente promjena su: generalni faktor napretka u učenju, faktor napretka u učenju složenijih oblika ponašanja, faktor približavanja—udaljavanja od izvora pojačanja, i, naposljetku, četvrta komponenta promjena, koja je definirana samo jednom varijablom, te nije ni imenovana.

1. UVOD

Modifikacija ponašanja je metoda koja obuhvaća niz različitih tehnika, zasnovana na teoriji učenja radi mijenjanja ljudskog ponašanja. Osnovna zakonitost na kojoj su zasnovani postupci za modifikaciju ponašanja proizlazi iz činjenice da je ponašanje podložno promjenama u funkciji svojih posljedica.

Povezujući stupanj intelektualnog razvoja sa specifičnim oblicima učenja koji se javljaju u određenom stupnju razvoja Gagné (1968) navodi klasično kondicioniranje kao najjednostavniji oblik učenja, te operaciono koje ga slijedi. Spomenuti autor navodi da teže i teško mentalno retardirana djeca u početku školske dobi

dosežu samo razinu klasičnog i operantnog kondicioniranja. Pravilnom primjenom zakonitosti tih oblika učenja može se ponašanje djece s teškom mentalnom retardacijom mijenjati u prihvatljivije oblike ponašanja, što u okviru sposobnosti takvog djeteta ima velikog značenja za proces socijalizacije tih osoba.

2. CILJ RADA

Cilj ovog rada je da se ispituju mogućnosti primjene metoda modifikacije ponašanja u radu s institucionaliziranim djetetom s teškom mentalnom retardacijom, te verificiranje uspješnosti spomenute metode primjenom programa za komponentnu ana-

lizu promjena stanja individualnog objekta opisanog nad skupinom kvantitativnih varijabli registriranih kroz neko vremensko razdoblje.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

Analiza je provedena na desetogodišnjem teško mentalno retardiranom ispitaniku, ženskog spola i od svoje pete godine uključena je u tretman u Centru za rehabilitaciju "Zagreb", a koja klasičnim rehabilitativnim postupcima nije postigla nikakve promjene ponašanja u smislu socijalizacije.

3.1. Uzorak varijabli

Za potrebe provođenja programa za usvajanje jednostavnih verbalnih naloga primjenom metode modifikacije ponašanja, a u radu s ispitanikom s teškom mentalnom retardacijom upotrijebljeno je 14 ovih varijabli:

Ove se varijable mogu, radi boljeg objašnjenja, podijeliti u tri skupine. Prvu skupinu čine prvih sedam varijabli koje su izražene u vrijednostima (bodovima) dobivenim izvršavanjem svakog pojedinoga naloga. Drugu skupinu čini pet varijabli koje predstavljaju učestalost izvršavanja svakog naloga, a izražene su vrijednosti u postocima. S obzirom na to da se programom uvježbavalo sedam naloga (zadataka) logično bi bilo očekivati i sedam varijabli postotaka, što ovdje nije slučaj. Kako varijabla koja je ranije predviđena "Postotak izvršenosti naloga dodji" zapravo i nije varijabla, što se nakon provedenog programa pokazalo, s obzirom na to da su njezine vrijednosti uvijek bile 100%, izuzeta je iz obradbe. Važno je ovdje pripomenuti da visoki postoci (visoke vrijednosti ovih varijabli) ne moraju ujedno i značiti da ispitanik pokazuje željeno ponašanje, odnosno da je usvojio traženu vještinu. Podaci koji su izraženi ovim varijablama rezultat su

Naziv varijable	Šifra varijable
1. Dodji	DODJI
2. Sjedni	SJEDNI
3. Ustani	USTANI
4. Idi do prozora	IDIPRO
5. Idi do stola	IDISTO
6. Idi do vrata	IDIVRA
7. Donesi bebu	DONBE
8. Postotak izvršenosti naloga sjedni	POSTSJ
9. Postotak izvršenosti naloga ustani	POSTUS
10. Postotak izvršenosti naloga idi do prozora	POSTPR
11. Postotak izvršenosti naloga idi do stola	POSTST
12. Postotak izvršenosti naloga idi do vrata	POSTVR
13. Postotak izvršenosti naloga donesi bebu	POSTBE
14. Dužina seanse izražena u minutama	DUZMIN